

Sancti Iacobi, d. 21 decembris 1969

687/69

Em.mo Domino Cardinali

Pericli Felici,

Ref.: Prot.N. 2046/69

Praesidi Pontificiae Commissionis

Codici iuris canonici recognoscendo.

Romae.

Eminentissime Domine,

Annexum invenies votum, proh dolor celeriter scriptum, super schemate "Legis Fundamentalis Ecclesiae".

Dum vota occasione Domini Natalis Eminentiae
Tuae ex corde pando, addictissimus permaneo,

PATRIMONIO UC

Temporis penuria examen huius schematis absolvi nimis celeriter, ne dicam superficialiter; ideoque inde ab initio veniam peto pro defectibus et lacunis, forsitan etiam magni momenti mei, laboris.

Animadversiones generales.— Schema, sive quoad substantiam, sive quoad eius structuram, in genere placet, tamen cum quibusdam animadversionibus. En principales:

- 1) Meo humili iudicio opus esset ut haec "Lex fundamentalis" vera efficacia iuridica gauderet. Hoc significat in concreto ut tribunalibus ecclesiasticis agnoscat, pro uniuscuiusque gradu ac competentia, facultas declarandi irritam vel saltem pro casu particulari inapplicabilem eam legem, decretum generale, instructionem, decretum administrativum vel praeceptum, qui contradicat legem istam fundamentalem. Aliter Lex fundamentalis carebis una ex praecipuis qualitatibus, pro iurium tutela maximi quidem momenti, quae talibus legibus hodie communiter in ambitu communitatum temporalium agnoscitur. Res salebrosa est, tamen non puto difficultates ex ipsa Ecclesiae natura insuperabiles esse. Si haec animadversio placeat, determinanda esset magis in particulari conditio sub hoc respectu legum pontificalium et aliorum subiectuum potestatis legislativae, immo et actuum potestatis executivae. Ni fallor, hanc meam propositionem eo vel magis explicitè consideranda est, quod etiam reticito hoc problemate fere impossibilis est idem apud tribunalia ignorari.
- 2) Persaepe iteratur locutio "ad normam ss. canonum", vel "ad normam iuris". Haec iteratio mihi videtur inconveniens, nam ex una parte hoc frequentissime subintelligitur, et ex altera impressio gignitur quasi omnia quae in Lege fundamentali agnoscitur, legibus inferioribus evacuari posse. Sic recursus de quibus in animadversione prima, fere evanescent.
- 3) Circa notionem Ecclesiae particularis (cf. p. 63), sedulo attendendum est ad factum quod haec denominatio in ipso Cono. Vat. II ritibus, et non tantum orientalibus, applicatur (Cf. Decr. O.E., n. 2). De hac re, propter oecumenicum momentum, rogo ut audiantur periti in theologia ac iure orientalium.
- 4) Iure merito dicitur Legem fundamentalem non restringi ad sola elementa iuris divini, ideoque et reformari potest. Consequenter praeferrem ut magna saltem lineamenta organisationis ecclesiasticae universalis in ipsa insererentur. Hic esset casus plurium Dicasteriorum Curiae Romanae, non omnium, et Synodi Episcoporum, quae est natura sua perpetua.
- 5) Humiliter arbitror defectus magni momenti in schemate inveniri: non loquitur de Patriarchatu Occidentis. Ni fallor non pauca incommoda in generali gubernio Ecclesiae oriuntur ex facto quod non satis attenditur in activitate Episcopi Romani quatenus pertineant ad munus primaticale Successoris Petri, ad suum munus patriarchale, aut primati Italiae, etc. Multa forsitan quae Dominus Papa agit in Ecclesia latina pertinent potius ad ambitum patriarchale et non necessario ad munera Summi Pontificatus. Etiam haec clarificatio maximi momenti est ad problemata oecumenica solvenda. Meo iudicio "stylus", ut ita dicam, necessitudinum Romani Pontificis cum caeteris Patriarchis valde differre debet ab agendi modo cum caeteris Episcopis sui Patriarchatus. Hoc minime significat restrictionem potestatis Successoris Petri, sed potius lucidior applicatio principii subsidiaritatis in quadam structura iam traditionali. Fateor difficultates non paucas adesse, sed forsitan tempus est ut sedulo considerentur.
- 6) Rogarem ut in notulis referentiae adderentur ad alios canones ipsius legis fundamentalis, et supprimerentur referentiae ad leges inferiores, sc. ad Codices et alia huiusmodi, ne ista lex videatur subordinari legibus inferioribus.

Animadversiones ad singulos canones.-

Frequenter in hac parte ideam tantum proponam, relinquendo iis ad quos res pertinet, redactionem emendatam. Sic, ut puto, magis practice et realisticè labor procedere potest.

C. 1: § 1: placet iuxta modum. Modus: In rebus iuridicis maximi momenti est distissima illa categoria uti quae voce "sacramentum" exprimitur et saepe a Conco. Vat. II inculcatur (cf. e.gr.: LG nn. 1, 9, 48, 59; SC n. 26; AG n. 5; aequivalenter "mysterium": UR n. 2; LG nn. 5 et 8; SC n. 2). Meo iudicio haec idea clavis est ut vera natura iuris ac institutionis ecclesialis ostendatur idemque ius, magis quam hodie accidit, ut quid positivum accipiatur. Mentio quae per transennam fit in prooemio mihi non videtur sufficere. Addatur ergo:

"Elementa tamen visibilia ad ipsam Ecclesiae naturam pertinent et ita quidem ut per ea et in eis salus hominibus adveniat, ex quo patet cur ipsa iure salutis sacramentum dicatur" (cf. LG 9).

§ 2: pl. iuxta modum. Ratio habenda est de plena vel minus plana communi-
one, secundum ea quae dicuntur in can. 7, § 2, qui canon saltem in notu
la citandus esset.

§ 3: pl. iuxta modum. Modus: deleantur verba "qui sacra...deputantur", quia
non necessaria, imo et redundantia.

C. 2: Placet.

C. 3: Placet iuxta modum. Modus: scribatur "atque ratione omnium...", claritatis
causa.

C. 4: Placet iuxta modum. Modus: si citatio fit secundum textum graecum, oportet
scribere "discipulos facite" pro "docete".

C. 5: § 1: Non placet. Doctrina est certissima, attamen ar. itrorum non esse legem
fundamentalem locum proprium ut obligationes eorum qui Ecclesiae non
plene incorporantur inculcentur. Res posset dici per transennam in
contextu § 2.

~~§ 2 et 3:~~ melius esset si ordo inverteretur.

C. 6: § 1: pl. iuxta modum: En modi:

1) Scribatur: "Baptismate homo Christo in Ecclesia incorporatur"(15):
LG 11 et UR 4. Ratio: a) theologice loquendo melius est agere de
incorporatione Christo et Ecclesiae. Insuper locutio de incorpora-
tione mihi videtur magis directa et substantialis.

2) Vitarem verbum "auxiliis" quia ansam praebere potest extrinsecismo.
Ipsis namque actionibus hic memoratis Ecclesia aliquo modo extrui-
tur. Propono ergo: "Ecclesia eos qui baptismum receperunt (), do-
cet, sanctificat ac regit, ut in finem supernaturalem ... conse-
quantur".

§ 2: pl. iuxta modum: Modus: "Baptismate homo in Ecclesia Christi consti-
tuitur persona seu subiectum iurium et obligationum canonicarum,
cum omnibus...". Sic consequenter ad modum 1. um pro § 1. Additio
mihi videtur valde opportuna propter rationes praesertim psycholo-
gicas.

C. 7: Placet.

- Q. 8: § 1: pl. iuxta modum. Modus: "... licet () Ecclesiae Christi nondum actu incorporentur, ad eandem...". Sic vitatur locutio "pertineant", secundum placita ipsius relationis.
- § 2: placet.
- Q. 9: Placet, tamen cum animadversionibus:
- Ad 1.um: Cur non loquitur de "communione" in fide, quae locutio est valde traditionalis?
- Ad 3.um: Forsitan clarior esset locutio "Communio sub regimine Ecclesiae".
- Q. 10: pl. iuxta modum. Modus: "... dispensatores et rectores pro aliis pastores constituuntur...". Verbum "pastor" omnia munera, ni fallor, comprehendit.
- Q. 11: Placet.
- Q. 12: Placet.
- Q. 13: Placet.
- Q. 14: pl. iuxta modum. Vide animadv. generalem n. 2.
- Q. 15: Placet.
- Q. 16: Pl. iuxta modum. Modus: Proponerem ut aliquid diceretur de iure christifidelium cognoscendi oeconomicam rationem aut conditionem Ecclesiae.
- Q. 17: Placet.
- Q. 18: Pl. iuxta modum. Cf. animadv. gen. n. 2.
- Q. 19: Pl. iuxta modum. Cf. animadv. gen. n. 2.
- Q. 20: Placet iuxta modum. Orationi finis imponi posset post verbum "moderari". Cavendum insuper est ne porta relinquatur aperta ad iura ad nihilum redigenda. Forsitan dici posset quod haec iura exerceri possunt in communione cum Ecclesiae Pastoribus.
- Q. 21: Placet iuxta modum. Addatur tertius paragraphus:
- "Qui ad iudicium vocatur ius habet ut id fiat coram tribunali praestabilito et ut indicetur secundum leges ante ortam iudiciale[m] controversiam promulgatas". Haec principia sunt communiter admissa.
- Q. 22: Placet.
- Q. 23: Placet iuxta modum. Modus: Non mihi patet quid significet verbum "illegitime" et nescio ubinam in lege canonica de hac re verbum explicitum fiat.
- Q. 24: Placet.
- Q. 25: Placet.
- Q. 26: Placet.
- Q. 27: Placet iuxta modum. Modus: Pro verbo "Domino" forsitan "Capiti" scribi posset ut aliquo modo innuatur ministerium hierarchicum ad munus Capitis referri.
- Q. 28: Placet.
- Q. 29: § 1: pl. iuxta modum. Modus, vitetur saltem apprensio contradictio cum c. 26, § 1 et 2.
- § 2: placet.
- § 3: pl. iuxta modum. Quid sibi vult hic clausula "ad normam iuris"? Ni fallor res magis ex prudentia pastorum quam ex iuridica ordinatione pendere.

G. 30: pl. iuxta modum. Modus: scribatur "... varia ministeria hierarchica inestituit...". Additio videtur opportuna ut haec ministeria melius distinguantur a ministracionibus et charismatibus, quorum ortus in Ecclesia communis Spiritui Sancto attribuitur.

G. 31: § 1: pl. iuxta modum. Modus: deleantur verba "universo caritatis coetui praesideret atque", quae proveniunt ex S. Ignatio Ant. ad Rom., et ibi dicuntur de Ecclesia Romana, non explicito de eius Episcopo, qui in epistola ne quidem memoratur. Haec dico pro fide allusionis.

§ 2: placet.

§ 3: placet.

G. 32: placet.

G. 33: § 1: pl. iuxta modum. Modus: Fiat mentio de primatiali potestate in omnes sive pastores sive fideles. Cf. LG n. 22.

§ 2: placet.

G. 34: § 1: placet.

§ 2: placet iuxta modum. Modus: "... ut renuntiatio libere facta, vite...". Forsitan opportunum est ut de libertate explicito mentio fiat.

G. 35: Placet iuxta modum. En modi:

- 1) Salvo meliori iudicio oporteret in Episcopo Romano distinguere munera Successoris Petri, Patriarchae occidentis, Primatis Italiae nec non Metropolitanas Provinciae Romanae ac Episcopi ecclesiae localis Romanae. Praecipue vero mentio fieri debet muneris Patriarchalis, propter momentum oecumenicum.
- 2) Nescio utrum ad Ecclesias orientales quod attinet admitti debeat instantia executiva vel legislativa intermedia inter supremum ritum seu Ecclesiae Hierarchiam et Romanum Pontificem.
- 3) Ne humili iudicio potestas horum institutorum esse deberet mere executiva aut iudicialis, non vero legislativa, quae personaliter a Summo Pontifice vel a Synodo Episcoporum esset exercenda.
- 4) Minus placent verba "auctoritate Ipsius", quae certe intelligi possunt sed ansem praebent confusioni inter personalem auctoritatem Romani Pontificis et decisiones dioecesium aut personarum quae potestatem exercent ex delegatione (quidquid sit de terminologia iuridica) et stricto sensu decisiones Summi Pontificis dici nequeunt.

G. 36: § 1: placet iuxta modum. Modus: scribatur "() Ecclesiae pastores constituantur, ut sint doctrinae magistri..."

§ 2: placet.

Addatur canon seu § 3 hoc vel simili modo: "Munus Episcopi tanquam pastoris determinatae dioecesis cessat renuntiatione a competenti auctoritate acceptata".

G. 37: placet.

G. 38: placet.

G. 39: placet.

G. 40: placet.

G. 41: § 1: placet.

§ 2: pl. iuxta modum. Modus: non obstantibus rationibus praefero "probandas"

Q. 42: Placet.

Q. 43: § 1: pl. iuxta modum. Modus: "... idem probet, quo in casu procuratorem mittere potest". Proponitur mutatio ordinis et vitatur tempus obligationis.

§ 2: pl. iuxta modum. Modus: "...; si non fuerit, omnibus Congregationibus Generalibus et Sessionis publicis, sine tamen suffragio..." Aliter utilitas procuratoris fere evanescit.

Q. 44: Placet.

Q. 45: Non placet.

1) Canon agit de Concilio oecumenico, non de Collegio.

2) Non video sufficientes rationes ad servandam distinctionem inter approbationem, confirmationem et promulgationem. Neque video cur haec duo ultima requirantur ut actus inter se distincti. Ni fallor historia aliud docet.

Canon, meo iudicio, deleatur. Sufficit c. 41, § 1.

Q. 46: Placet.

Q. 47: Placet.

Q. 48: § 1: pl. iuxta modum. Modus: "... Novi Testamenti in ministerium sacerdotum Ad innuendam distinctionem cum sacerdotio commune.

§ 2: pl. iuxta modum. Modus: scribatur "... in exercendo suo ministerio..." Conceptus potestatis minus dicit.

§ 3: pl. iuxta modum. En modi:

1) "Ordinationem in Ordine", nonne cacophonice dicitur?

2) "Qui servitio". Num presbyteri religiosi non pertinent ad presbyterium?

3) Verbum "adiuvet" non videtur sufficienter explicare munus presbyterii in pastoralis cura dioecesis.

Q. 49: Placet.

Q. 50: § 1: pl. iuxta modum. Modus: pro "stabiliendam" scribatur "congregandam" vel "pascendam".

§ 2: placet.

Q. 51: Placet.

Q. 52: Placet.

Q. 53: Placet.

Q. 54: Placet.

Q. 55: Placet.

Q. 56: Placet. Tamen in § 1 verbum est "definito" vel "definitivo".

Q. 57: Placet.

Q. 58: pl. iuxta modum. Modus: Ultima phrasia videtur redundare.

Q. 59: Placet.

Q. 60: Placet.

Q. 61: Placet.

G. 62: pl. iuxta modum. Modus: Proponerem ut inter media sanctificationis etiam ministerium verbi memoraretur.

G. 63: Placet.

G. 64: Placet.

G. 65: pl. iuxta modum. Modi:

Generalis: Praeferrem ut servaretur ordo traditionalis sacramentorum.

§ 1: placet.

§ 2: pl. iuxta modum: vellem ut magis explicite loquatur de necessitate ministri valide ordinati ad validam celebrationem eucharistiae. Textus, meo iudicio, non sufficienter excludit dubitationes de hac re nostris temporibus crebrius expositas.

G. 66: § 1: placet.

§ 2: placet iuxta modum. Modi:

1) scribatur "intendens agere quod agit Ecclesia", vel, secundum directorium oecumenicum "quod agunt christiani".

2) deleantur verba "sacerdotum...praescripta", ratione terminologiae tum Concilii Vat. II, tum novae legislationis liturgicae.

G. 67: Placet.

G. 68: Placet.

G. 69: Placet.

G. 70: § 1: pl. iuxta modum. Modus: pro "auctoritates" scribatur "...secundum uniuscuiusque ordinationis gradum ministerium quo Christus..."
Vox "auctoritas" videtur nimis restricta.

G. 71: § 1: placet.

§ 2: pl. iuxta modum. Modus: post verbum "exclusive" addatur "ac perpetuo".

G. 72: Placet.

G. 73: Placet.

G. 74: § 1: pl. iuxta modum. Modus: Omitterem verbum "commune" ad vitandas restrictivas interpretationes.

§ 2: placet.

G. 75: Placet.

G. 76: Pl. iuxta modum. Modus: Optarem in in Lege fundamentali aliquid diceretur de cessatione legis, et praecipue ex contraria consuetudine, etiam non approbata, quod factum videtur ignorari sed dici nequit inefficax...

G. 77: § 1: placet.

§ 2: placet iuxta modum. Modus: Quid sibi vult illud "nomine"? Cf. modos ad can. 35. M lius esset dicere "potestate a suprema auctoritate delegata", quod puto componi posset cum terminologia iuridica de potestate ordinaria vel delegata, propria aut vicaria, etc.

G. 78: Placet.

G. 79: § 1: pl. iuxta modum. Modus: Attendatur ad conceptum "Ecclesiae particularis" apud orientales.

§ 2: pl. iuxta modum. Modus: Addenda est mentio de Archiepiscopis maioribus.

Q. 80: Placet.

Q. 81: pl. iuxta modum. Modus: Diaconi iam aliquo modo vocati sunt ipsa ordinatione. Cf. mod. gen. n. 2.

Q. 82: Placet.

Q. 83: Placet.

Q. 84: % 1: pl. iuxta modum. Modus: formula "stabiliat Regnum Christi et Dei" non mihi videtur satis accurata, theologice loquendo.

% 2: placet.

Q. 85: Placet.

Q. 86: Placet.

Q. 87: Placet.

Q. 88: Placet.

Q. 89: Placet. Estne opportunus?

Q. 90: Placet.

Q. 91: Placet.

Q. 92: Placet.

Q. 93: Placet.

Q. 94: Placet.

Liceat mihi duas adhuc animadversiones breviter exponere.

1) Existencia alicuius "Legis fundamentalis" elementum est commune regiminibus politicis quae democraticis characteribus ornantur. Cavendum est ne promulgatione "Legis Ecclesiae fundamentalis" ansa praebetur ut Ecclesia a quibusdam democratiae plus aequo assimiletur. Iuridice loquendo Ecclesia non est democratia, quamvis nonnulla elementa habeat democratica.

2) Non est dubium de sufficientia auctoritatis Romani Pontificis aut Concilii oecumenici ad Legem fundamentalem promulgandam. Possibilitas ut promulgatio fiat a Concilio non videtur satis realis. Optarem autem ut, post amplam consultationem et consensionem, promulgatio fieret a Summo Pontifice post approbationem textus a Synodo Episcoporum. Momentum rei sive pro ipsa Ecclesia catholica, sive sub respectu oecumenico, hanc procedendi rationem valde commendat.

Sancti Iacobi, d. 21 decembris 1969